

Vandring 23 april 2025

En vandring i Stockholm med stopp vid några av de platser som Birger Sjöberg skrev om vid sin tid som kåsör vid Stockholms Dagblad 1906–1907.

Under ledning av sällskapets sekreterare Margareta Midgard lämnade vi Villagatan 14, där sällskapets årsmöte ägt rum, och vandrade sakta i regnet ned mot Humlegården och kom så fram till Stureplan. Här kunde vi stanna i skydd under Svampens tak och blicka upp mot Kungsgatan vars bygge Sjöberg berättade om i sitt kåseri 1907 "Kungsgatans genombrott".

Vår guide berättade för oss att det 1887 fattades beslut om att Kungsgatan skulle dras fram till Stureplan, rakt genom Brunkebergsåsen. Innan dess leddes all trafik över åsen.

Kungsgatans östra del invigdes den 24 november 1911 efter att grävning och sprängningsarbete pågått i sex år. Innan invigningen provkördes den första spårvagnen på gatan, vagnen gick två gånger fram och tillbaka mellan Stureplan och Hötorget.

Sjöbergs kåseri "Kungsgatans genombrott" är från 28 juli 1907 och texten börjar

"Kungsgatan bryter sig långsamt men obevekligt genom Brunkebergsåsen; åt Hötorget med djupa sandgravar i spåren, åt Stureplan med väldiga bergväggar, som torna sig med staket och fallfärdiga skjul, gamla stenbyggnader med rasande tegel på krönen."

Från klipporna vid Regeringsgatan ser han oformliga klippblock, spillror och grus, stora bjälkkranar, vagnar tyngda av stenblock. Och ett antal sprängningsarbetare och stenknackare som i middagstid njuter lugn bland förödelsen. På avstånd syns Stureplan, ren och fin med spårvagnar och promenerande. Han avslutar sitt kåseri med

"Och innan 1909 års utgång skulle, som man tror, genombrottet vara gjort och Kungsgatan klar för trafik ..."

Det kom att dröja till 1911...

Vår guide Margareta visade oss bilder på hur det såg ut under byggtiden och när gatan sedan var klar för trafik i november 1911.

Vi fortsatte vår vandring och gick Birger Jarlsgatan ned mot Nybroplan. På vägen pekade vår guide ut Riddargatan där Birger Sjöberg bodde hos sin moster när han var i Stockholm 1900–1901. Han arbetade då som lärling, springpojke och bodbiträde och fick slita ganska hårt, vilket han skriver om i brev till sin vän Bertel Hallberg. Breven finns att läsa i sällskapets årsbok 1972.

Vid Nybroplan gick vi över till Berzelii park där Berns salonger fortfarande finns kvar. Sjöberg skrev flera kåserier om cafélivet i Stockholm. I ett av dem "De tongivande. På restauranterna" från den 10 mars 1907 bjuder han in läsaren att följa med honom till Sveasalen, Berns, Rydberg, Blanchs och Operakaféet. Han vill presentera musikanterna/kapellmästarna på dessa etablissemang för sina läsare.

Margareta berättade för oss om Berns salonger och visade oss en bild från förr. Huset började uppföras 1862 på initiativ av Robert Berns och invigdes 1 augusti 1863. Byggnaden utvidgades 1886 med ytterligare en salong, vinkelställd mot den ursprungliga och samtidigt bytte man namn från Berns salong till Berns salonger. De ståtliga salongerna med förgyllning, speglar, läktare och de stora fönstren mot parken hade byggnadens fulla takhöjd.

Men Sjöbergs kåseri börjar på Sveasalen som låg på Hamngatan 8 där NK idag är beläget, berättade Margareta och Sjöberg skriver att på Sveasalen spelas en operettvals under ledning av kapellmästare Neuman.

Sveasalen konkurrerade om sina besökare med Blanch's café som låg mitt emot vid Kungsträdgården, berättade vår guide och visade oss en bild på Sveasalen.

Med löfte om punsch och kaffe lockar Sjöberg sedan med sig läsaren hit till Berns, fortsatte Margareta att berätta. På Berns är det kapellmästare Baumert som leder musiken och står beredd med tre fingrar i luften, vilket Sjöberg kommenterar med

"Gud vet hur han kan hålla bara tre fingrar i luften. Försök får läsaren se att tummen och lille vickervire följer med."

Från Berzelii park gick vi Näckrosgratan över till Kungsträdgården. På Näckrosgratan 8 stannade vi till för att betrakta Berns vackra entré byggd i jugendstil vid ombyggnaden 1907.

I Kungsträdgården kunde vi ta skydd under ett tält och på så vis undgå regnet under tiden som Margareta fortsatte att berätta om cafélivet i början av 1900-talet och om vad Sjöberg skrev i sitt kåseri.

I Kungsträdgården låg Blanch's café i hörnet Hamngatan/Västra Trädgårdsgatan. Sjöberg har i sitt kåseri först varit på Sveasalen, som sagt, och därifrån går han med läsarna till Berns och sedan till Rydbergs. Där kommer han på, med läsarens hjälp, att de ska ta sig till Blanch's. Och då tar de en droska hit från Gustav Adolfs torg!

På Blanch's, skriver Sjöberg, leds musiken av fröken Tauteri iklädd blommigt gardintyg. Hon spelar första stämman i en mazurka. Men det verkar inte Sjöberg och läsaren vilja lyssna till så besöket blir ganska kort och de går till Operakaféet.

Men vi gick vidare till Gustav Adolfs torg där Hotel Rydberg en gång låg. På regn och vind stannade vi delvis under tak vid en port mot Operan vars fasad är under renovering.

Här vid Gustav Adolfs torg låg alltså Hotel Rydberg och dit leder Sjöberg sina läsare efter besöket på Berns.

På Rydbergs får läsaren se Maestri. Han har ingen taktpinne utan spelar själv en fagott. Här, berättade Margareta, har Sjöberg en rolig kommentar:

"Vi ska vänta tills han spelar "Förgät mig ej", som det står i programmet. Vore det Neuman skulle han se ut som en förgätmigej, men det får väl ingen människa begära att en herre med fagott ska kunna göra, den enda möjligheten vore väl en sparris, som åtminstone är rak till formationen. Och apropå sparris ja, ska vi väl gå till Blanches!"

Men, som sagt, besöket på Blanch's blir ganska kort och Sjöberg tar läsaren från Berns till Operakaféet där herr Trobäck sitter vid pianot och med huvudet markerar takten till en danslåt.

"Ja det är väl så gott att vi stannar här då,
skriver Sjöberg och avslutar sitt kåseri om de tongivande med följande:

"Jag vill hoppas att inte läsaren är förargad på mig efter allt detta springande. Då vet jag inte någon annan råd än att skicka bort vaktmästaren med ett kort till herr Trobäck på vilket det skall stå en bön att han är snäll och spelar den där gamla banala engelska kupletten – vad heter den nu – "Var ej ond".

Margareta upplyste oss om att Stockholms Dagblad hade sin redaktion på Vasagatan 9, ungefär där Sheraton hotell ligger idag. 1924 skrev Sjöberg ett kåseri till Stockholms Dagblads jubileumsnummer "Uppdrag om våren" och ur det kåseriet läste Margareta följande:

"En vårdag år 1907 vankade undertecknad på Gustav Adolfs torg för att därifrån över Norrbro begiva sig till ett ämbetsverk. Jag skulle där, på uppdrag av notischefen i Stockholms Dagblad, taga del av en skrivelse"

Just som han kom till torget hördes från Kungsträdgården vaktparadens marschmusik. Det fick honom att glömma sitt uppdrag. Eftersom, som han skriver

"jag var ung och tämligen färsk huvudstadsbo samt hade nylämnat exercisheden".

Så vid sidan av en välklädd herre med portfölj marscherade han över Norrbro. Det var fest i luften, skriver han!

Margareta nämnde även kåseriet "Kajfiskets första dag" som också tilldrar sig vid Strömmen och kring Norrbro.

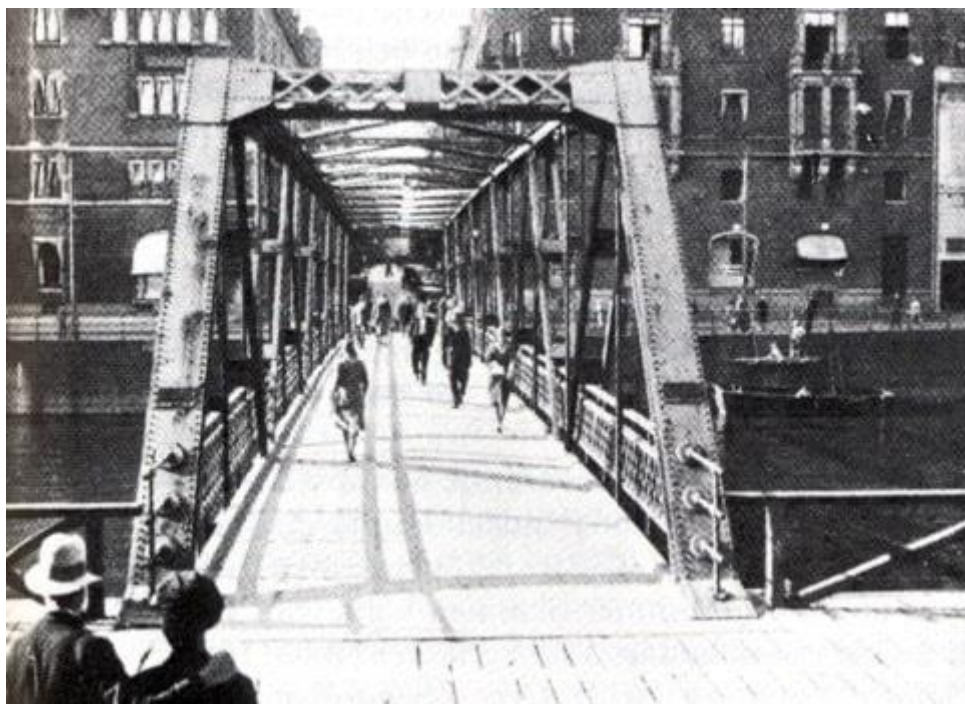
"Kristi Himmelfärdsdag, då solen är klar och vattnet glittrar lockande och blått, det är amatörmetningens första dag".

Det är abborrar, mört och nors som fångas med håv. Och på den här dagen då kommer metarna, de som inte meta för brödfödan utan för nöjet, vilket lockar till sig åskådare, naturligtvis. Sjöberg skriver om en liten pojke som metar med spö och får kommentarer från en kollämpare.

Margareta berättade slutligen om Sjöbergs intresse av den första Riksbron, vars tillkomst han kom att följa mer noggrant än annan förändring i Stockholm. Sjöberg skrev fyra kåserier om det och de finns återgivna i sällskapets årsbok 1972. Han började skriva om bron redan i november 1906 under rubriken "Nu, så..."

Dagens smäckra betongbro är från 1931 och ritades av Ragnar Östberg. Men det är den första bron som Sjöberg skriver om. Man hade länge diskuterat en bro som skulle förbinda Drottninggatan med Helgeandsholmen, Men först i samband med uppförandet av Riksdagshuset och Riksbanken kom den till stånd och 1907 byggdes en provisorisk gångbro av stål med fackverksbalkar, av folkhumorn döpt till "Råttfällan". Och det är alltså den bron som Sjöberg var så fascinerad av.

Margareta visade oss fotografier av gamla Riksbron, den s.k. "Råttfällan".

Sjöberg följer alltså bygget och verkar vara väldigt intresserad, berättafortsatte Margareta berätta. I kåseriet "Den stora dagen" pratar han med arbetarna och undrar hur det ska gå till att få bron på plats. När bron sedan äntligen kommer på plats i mars 1907 skriver Sjöberg i kåseriet "Riksbron i rätt läge":

"Redan från kl. 10 på måndag förmiddag stod en svart rad av folk vid stenbarriären på Helgeandsholmen och vid Drottninggatssidan minst lika många. Flera av herrarna hade sina hustrur med sig.

Men bron, låg där vid den tiden på dagen med ena änden på en pråm och den återstående delen fortfarande på landbacken.

Intill pråmarna lågo ett par små självbelåtna bogserångare och rökte en smula, medan strömmen syntes stå nästan stilla.

Den ena av dem inte bara "rökte", utan pumpade vatten ur pråmen, som på så vis långsamt höjde sig.

Arbetet gick långsamt; man märkte knappast hur det gled fram.

Kl. 12 stod det fortfarande lika mycket folk och även vid tvåtiden, då dock arbetet fortskridit så pass, att även brons andra ända låg på en pråm.

Hela eftermiddagen sedan väntade man tåligt, och verkligen började vid halv 10-tiden på kvällen det arbete, som syntes att det gick framåt.

Man hade väl efter denna väntans dag kunnat hoppats på ett jubel när pråmarna äntligen, långsamt förda av de små pustande ångarna, kl. 11 på kvällen svängde in bron i sitt rätta läge.

Det var ett högtidligt ögonblick att få låta blicken glida in genom järnbalkarna över till riksdagshusbågarna; ja, det var många som sade det.

Men alldeles tyst var det från publikens sida, inte ett ljud."

Med dessa ord avslutade vår guide sin litterära vandring i Birger Sjöbergs spår.

Kåserier som nämns vid vandringen:

"Kungsgatans genombrott" (28.7.1907)

"De tongivande. På restauranterna" (10.3.1907)

"Uppdrag om våren" (19.4.1924)

"Kajfiskets första dag" (12.5.1907)

Fyra kåserier om tillkomsten av första Riksbron (16.11.1906, 28.1.1907, 8.3.1907 och 12.3.1907)